
Utlåtande om ändring av vallagstiftningen

Funktionsrätt Åland r.f. representerar genom sina medlemsföreningar cirka 4 500 personer med funktionsnedsättning och deras anhöriga på Åland. Yttrandegruppen, som består av representanter från förbundet och dess 12 medlemsföreningar, har nyligen diskuterat ändringen i vallagstiftningen på Åland och lämnar följande utlåtande:

Förbundet välkomnar flera av de föreslagna ändringarna i vallagstiftningen. Exempelvis är vi glada över att den positiva effekt tillgängliga förtidsröstningsställen och vallokaler har på valdeltagandet uppmärksammas. Aktiva medborgare utgör kärnan och livskraften i en representativ demokrati som Åland. För att förverkliga detta i praktiken är det av stor vikt att alla medborgare, oavsett funktionsförmåga, har lika rätt till politiska rättigheter.

Vi är även positiva till att förslaget om den utökade möjligheten att senarelägga val vid exceptionella händelser intas i vallagen. Vi bedömer detta som något positivt för Ålands krisberedskap.

Däremot ser vi bekymrat på att en funktionshinderkonsekvensbedömning inte har gjorts under lagens förarbete, trots att lagändringen kan förväntas påverka väljare med funktionsnedsättning. Artikel 29 i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (CRPD) om deltagande i det politiska och offentliga livet ger alla personer med funktionsnedsättning lika rätt till politiska rättigheter.¹ Personer med funktionsnedsättning ska kunna delta i det politiska och offentliga livet på lika villkor som andra, direkt eller genom fritt valda ombud. Alla personer med funktionsnedsättning har rätt att på lika villkor som andra kunna gå och rösta. Rätten att rösta gäller undantagslöst.

I Sverige ser myndigheter att personer med funktionsnedsättning i lägre utsträckning deltar i val jämfört med den övriga befolkningen.² Motsvarande officiell statistik för valdeltagande på Åland och i riket existerar inte. Förbundets medlemmar uppger däremot att de upplever otillgänglighet när de röstar, så som fysiska hinder och kognitiva brister, och att det således är troligt att det påverkar valdeltagandet negativt också på Åland.

I lagförslaget diskuteras tillgänglighet främst utifrån vallokalernas antal och öppettider. Antal vallokaler och dess öppettider ingår i begreppet tillgänglighet. Men för att säkerställa

¹ Åland har, genom Finlands ratificering av konventionen och dess fakultativa protokoll (2016), juridisk bundenhet att främja, skydda och säkerställa konventionen och dess fakultativa protokoll i lagstiftning och policy. Ålands landskapsregering: FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, <https://www.regeringen.ax/halsa-omsorg/fns-konvention-om-rattigheter-personer-funktionsnedsattning>.

² Myndigheter för delaktigheten: Information om valdeltagande, <https://www.mfd.se/samhallsomraden/demokratisk-delaktighet/demokratisk-delaktighet/>.

delaktigheten och öka valdeltagandet hos väljare med funktionsnedsättning handlar det också om fysisk, kognitiv, kommunikativ och digital tillgänglighet.

Det krävs att lokalerna är tillgängliga så att personer som har olika funktionsnedsättningar kan förflytta sig, vistas och röra sig så obehindrat som möjligt i vallokalen. Exempelvis behöver det finnas tillräckligt med utrymme bakom röstningsskärmarna samt tillgång till låga röstningsskärmar, exempelvis för väljare som använder rullstol. Principen om valhemlighet måste kunna garanteras även för väljare med funktionsnedsättning.³

Kognitiv och kommunikativ tillgänglighet innebär att information om valet, hur och på vilka sätt man kan rösta ska vara lätt att hitta, att förstå och att bearbeta av alla. För många av förbundets medlemmar upplevs det största problemet vara att kunna ta till sig information om kandidaterna inför valet. I enlighet med art. 29 CRPD måste information till väljare med funktionsnedsättning säkerställas genom att erbjuda valinformation i tillgängliga format. Exempelvis är det för personer med synnedsättning viktigt att vallängderna i lokalen är tydliga, med bra kontraster och stor text. Möjligheten att rösta med punkt bör säkerställas i alla val som förrättas på Åland.

Förslaget att införa möjlighet att beställa brevröstningshandlingar också per telefon ser vi som positivt. En sådan förändring skulle innebära ett förenklat förfarande för de väljare som har svårt att lämna in en skriftlig alternativt elektronisk blankett och därmed leda till att fler väljare får möjlighet att brevrösta om behovet finns.

Däremot ser vi att informationen om att möjligheten att förstidsrösta per brev alternativt att rösta via biträde enligt 56 § 2 stycke i vallag (2019:45) för Åland i många fall inte når ut till de väljare som skulle ha behov att utnyttja möjligheten. Få av förbundets medlemmar kände till exempel till 75 § vallagen angående rätten att på särskild begäran få brevröstningshandlingar förda till och avhämtade från sin hemadress. Landskapsregeringen behöver nå ut med information till väljarna om alternativa röstformer för att säkra rätten till delaktighet. Särskilt vill vi uppmärksamma personer med svår funktionsförmåga och äldre personer med nedsatt funktionsförmåga som använder sig av färdtjänst eller stöd för rörligheten. Antalet resor per månad är begränsade och särskilt på landsbygden kan avstånden till vallokaler vara långa. Till dessa personer är det av stor vikt att nå ut med information om vilka alternativa sätt att rösta som existerar, snarare än att riskera att de inte får göra sina röster hörda. Vi föreslår därför att landskapsregeringen inför kommande val satsar på att nå ut med denna information till allmänheten – speciellt de som har behov av brevröstning.

Slutligen noterar vi att FN:s kommitté för konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättningar kommenterar till Finlands landsrapport, där den åländska vallagen specifikt nämns, inte diskuteras i lagförslaget. Kommittén konstaterar att det saknas en strategi för att implementera den nya åländska vallagen och uppmanar till att lagen implementeras.⁴

³ CRPD C/FIN/CO/1. Concluding observations on the initial report of Finland. Artikel 29.

⁴ CRPD C/FIN/CO/1. Artikel 29.

Funktionsrätt Åland tackar landskapsregeringen för möjligheten att lämna synpunkter i detta remissförfarande.

Mariehamn, 1 december 2025

Jan Salmén

Ordförande

Karl Wahlman

Verksamhetsledare

Funktionsrätt Åland rf

Skarpansvägen 30, 22100 Mariehamn

+358 (0)18 22 360, info@handicampen.ax

